

TERRY EAGLETON

Britanya'nın yaşayan en büyük edebiyat eleştirmeni ve düşünürü kabul edilen Terence Francis Eagleton, 22 Şubat 1943'te Salford'da doğmuştur. Oldukça yoğun bir Katolik öğrenimi gördükten sonra, Raymond Williams'tan da dersler alacağı Cambridge Üniversitesi'ne girmiş ve burada lisans, lisansüstü ve doktora yaptıktan sonra kısa bir süre İngiliz Edebiyatı üzerine ders vermiştir. Oxford Üniversitesi (1992-2001), Manchester Üniversitesi, Notre Dame Üniversitesi ve halen çalıştığı Lancaster Üniversitesi'nde daimi hocalık yaptığı gibi daha birçok üniversitede de misafir hoca olarak konferanslara katılmış, sunumlar yapmıştır. Ayrıca *New Left Review* ve *New Statesman* dergilerine yıllarca yazılarıyla katkıda bulunmuştur.

Eagleton, ilk iki kitabı, *Shakespeare and Society* (1967) ve *Exiles and Emigrés'te* (1970) edebiyata Katoliklikle sosyalizmin ilginç bir sentezini yaparak yaklaşmıştır. İleriki yıllarda böylesi bir sentez arayışından koparak Althusser Okulu'nun edebiyat kuramı alanındaki en önemli adı Pierre Macherey'nin izini sürecek; "bütünlük", "organiklik" ve "yansıma" gibi Hegel kökenli kavramların edebiyat yapıtlarını çözümlenmekte kullanılmasına karşı çıkacaktır. *Marxism and Literary Criticism* (1976) [*Edebiyat Eleştirisi Üzerine*, Çev. H. Gönenç, Eleştiri Yay., tarihsiz] adlı yapıtında Marksist gelenekteki benzer eğilimleri sert bir biçimde eleştirmektedir. *Criticism and Ideology* (1976) [*Eleştiri ve İdeoloji*, Çev. E. Tarım & S. Öztopbaş, İletişim Yay., 1985] kitabında ise yapısalcılıktan esinlenen bir "metinbilimi" kavrayışına maddeci ve bilimsel bir içerik kazandırmak için edebiyat yapıtı ile ideolojiler arasındaki, "yansıma" kavramının kuşatamadığı karmaşıklıkta ilişkileri incelemektedir.

Eagleton, metni "açıklamaya" çalışan 80'lerdeki bilimsel yönelimini yavaş yavaş terk ederek metni "kullanmaya" ağırlık veren, daha siyasal bir yaklaşımı benimsemiştir. *Walter Benjamin or Towards a Revolutionary Criticism* (1981); *Literary Theory* (1983) [*Edebiyat Kuramı Giriş*, Çev. Tuncay Birkan, Ayrıntı Yay. 1990] ve *The Function of Criticism* (1984) [*Eleştirinin Görevi*, Çev. İsmail Serin, Ark Yay., 1998] gibi yapıtlarında, Benjamin'in yanı sıra, Mihail Bahtin, Derrida, Wittgenstein, Foucault ve feminist hareketin bu siyasal yaklaşımı büyük ölçüde etkilediği görülür. Edebiyat kuramı alanındaki bu çalışmalarının yanında edebiyat "pratiğine" de bulaşmış, *Brecht and Company* (yayımlanmadı) ve *Saint Oscar* (1990) adlı iki oyun ve tek romanı olan *Saints and Scholars'sı* (1987) [*Azizler ve Alimler*, Çev. Osman Akinhay, Agora Kitaplığı, 2003] yazmıştır.

Diğer bazı yapıtları şunlardır: *Myths of Power: A Marxist Study of the Brontës* (1975); *The Rape of Clarissa* (1982); *Against The Grain* (1985); *Shakespeare* (1986) [*William Shakespeare*, Çev. A. Cüneyt Yalaz, Boğaziçi Üniversitesi Yay., 1998]; *The Ideology of The Aesthetic* (1990) [*Estetiğin İdeolojisi*, Çev. Bülend Gözkân vd, Doruk Yay., 2002]; *Ideology: An Introduction* (1991) [*İdeoloji-Giriş*, Çev. Muttalip Özcan, Ayrıntı Yay., 1996]; *Heathcliff and The Great Hunger* (1995); *The Illusions of Post-modernism* (1996) [*Postmodernizmin Yanılsamaları*, Çev. Mehmet Küçük, Ayrıntı Yay., 1999]; *The Idea of Culture* (2000) [*Kültür Yorumları*, Çev. Özge Çelik, Ayrıntı Yay., 2005]; *The Gatekeeper* (2001) [*Kapı Bekçisi*, Çev. Gökçen Ezber & Rana Kahraman, Bilge Kültür Sanat, 2002]; *After Theory* (2003) [*Kuramdan Sonra*, Çev. Uygur Abacı, Literatür Yayıncılık, 2004]; *The Meaning of Life* (2007); *On Evil* (2010) ve *Why Marx Was Right* (2011). *How to Read a Poem*, [Şiir Nasıl Okunur, Çev. Kaya Genç, Ayrıntı Yay., 2015.]

Ayrıntı: 1041
İnceleme Dizisi: 282

İyimser Olmayan Umud
Terry Eagleton

Kitabın Özgün Adı
Hope Without Optimism

İngilizceden Çeviren
Emine Ayhan

Son Okuma
Suat Hayri Küçük

Bu kitabın Türkçe yayım hakları
Ayrıntı Yayınları'na aittir.

Türkçe yayım hakları Anatolialit Agency aracılığıyla alınmıştır.

© 2015 by Terry Eagleton

Kapak Fotoğrafı
Yagi Studio / Getty Images Turkey

Kapak Tasarımı
Arslan Kahraman

Dizgi
Esin Tapan Yetiş

Baskı ve Cilt
Kayhan Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti.
Merkez Efendi Mah. Fazılpaşa Cad. No: 8/2 Topkapı/İstanbul
Tel.: (0212) 612 31 85 - 576 00 66
Sertifika No.: 12156

Birinci Basım: Aralık 2016
Baskı Adedi 2000

ISBN 978-605-314-149-5
Sertifika No.: 10704

AYRINTI YAYINLARI

Basım Dağıtım San. ve Tic. A.Ş.

Hobyar Mah. Cemal Nadir Sok. No.: 3 Çağaloğlu – İstanbul

Tel.: (0212) 512 15 00 Faks: (0212) 512 15 11

www.ayrintiyayinlari.com.tr & info@ayrintiyayinlari.com.tr

twitter.com/ayrintiyayinevi

facebook.com/ayrintiyayinevi

instagram.com/ayrintiyayinlari

Terry Eagleton
İyimser Olmayan Umut

İNCELEME DİZİSİ
SON ÇIKAN KİTAPLAR

AKIL HASTALIĞI VE PSİKOLOJİ
Michel Foucault

İŞLETME HASTALIĞINA
TUTULMUŞ TOPLUM
Vincent de Gaulejac

ETİN CİNSEL POLİTİKASI
Carol J. Adams

AZINLIĞIN ZENGİNLİĞİ
HEPİMİZİN ÇIKARINA MIDIR?
Zygmunt Bauman

PSİKOLOJİDE SÖZ VE ANLAM
ANALİZİ
Sibel A. Arkonaç

BENLİK YANILSAMASI
Bruce Hood

TÜRKİYE KENTLEŞMESİNİN
TOPLUMSAL ARKEOLOJİSİ
Erbatur Çavuşoğlu

MARKSİZMDEN SONRA MARX
Tom Rockmore

OYUN, OYUNBAZLIK,
YARATICILIK VE İNOVASYON
Patrick Bateson & Paul Martin

İLAHİ GAZAP:
DEHA NEDİR? DÂHİ KİMDİR?
Darrin M. McMahon

HARCIYORUM ÖYLEYSE VARIM
Ekonominin Gerçek Maliyeti
Philip Roscoe

KREDİOKRASİ
ve Borç Reddi Davası
Andrew Ross

ZİHİN VE DOĞA ARASINDA
Bir Psikoloji Tarihi
Roger Smith

ÖZGÜRLÜK
Zygmunt Bauman

ZAMANI YAŞAMAK
Jean Chesneaux

CAN ÇEKİŞEN İMPARATORLUK
Francis Shor

SÜREKLİ DEVRİM TEORİSİ
Eşitsiz ve Bileşik Gelişim Siyaseti
Michael Löwy

ŞİDDETSİZ DİRENİŞ
Felsefi Bir Giriş
Todd May

AYDINLAR SOSYALİZMİ
Jan Waclaw Makhayski

İLETİŞİM BİLİMLERİNİN
UNUTULMUŞ KÖKENLERİ
Dr. Jacques Perriault

MODA-LOJİ
Yuniya Kawamura

MARKSİZM'İN ANLAMI
Paul D'Amato

CİNSELLİĞİN ÖNEMİ
Arzuya Yeniden Kavuşmak
Dr. Ghislaine Paris

ÇALIŞMA DÜŞUNCESİ
John W. Budd

YORUM VE AŞIRI YORUM
Umberto Eco

HAYATIN GİZLİ HAZLARI
Theodore Zeldin

HAYATIN KIRILGANLIĞI
William E. Connolly

Nicholas Lashie

Bizler iyimser değiliz; herkesin gönlünü kaptırabileceği hoş bir dünya vizyonu sunmuyoruz. Sadece, her neredeysek orada yoksullar için adaletten yana yerine getirilmesi gereken küçük bir ödevimiz var.

Herbert McCabe, OP

İçindekiler

Önsöz	11
1. İyimserliğin Banallığı.....	13
2. Umut Nedir?	60
3. Umudun Filozofu	125
4. Umuda Karşı Umut.....	153
Dizin.....	185

Önsöz

Hani şu meşhur bardağın yarısını boş gördüğü yetmiyormuş gibi, diğer yarısının da tadı berbat bir şeyle dolu olduğundan neredeyse emin biri olarak, umut üzerine yazmak için biçilmiş kaftan değilim muhtemelen. Bir yanda hayat felsefesi “ye, iç, eğlen, yarın öleceğiz nasılsa” cümlesiyle özetlenebilecek olanlar var, bir yanda da kendime çok daha yakın hissettiğim, “yarın öleceğiz” diyenler. İnsanı dertlere salan bu eğilimlere rağmen bu konu üzerine yazmayı seçmemin bir nedeni, umudun, Raymond Williams’ın deyişiyle, “geleceğin kaybının hissedildiği”¹ bir çağda merak uyandırıcı biçimde ihmal edilmiş bir kavram olması. Bu konudan uzak

1. Raymond Williams, *The Politics of Modernism* (Londra, 1989), s. 103.

durulmasının bir nedeni de muhtemelen, ondan bahsetmeye yeltenenlerin, kendilerini, Ernst Bloch'un 3. Bölümde ele aldığı abidevi eseri *Umut İlkesi*'nin altında ezilmeye mahkûm hissetmeleri. Bloch'un eseri Batı Marksizminin tarihindeki en takdire şayan çalışma olmasa da, açık ara en hacimlişi.

Filozofların umudu çoğunlukla ihmal ettiği öne sürülmüştür. Kütüphane kataloğuna şöyle bir bakmak bile filozofların konuyu *Half Full: Forty Inspiring Stories of Optimism, Hope, and Faith* [Yarısı Dolu: İyimserlik, Umut ve İnanç üzerine İlham Verici Kırk Hikâye], *Hope and Hilarity* [Umut ve Neşe] ve (benim favorim olan) *The Years of Hope: Cambridge, Colonial Administration in the South Seas and Cricket* [Umut Yılları: Cambridge, Güney Denizi'nde Sömürge Yönetimi ve Kriket] nevinden başlıkları olan kitaplara havale ettiğini anlamaya yeter; tabii Bob Hope'un yazdığı sayısız biyografiyi hatırlatmaya gerek yok. Gezegendeki her toy ahlakçıyı ve spiritüel amigoyu cezbetmiş görünen bir konudur umut. Şu halde, kriket ya da sömürge yönetimi evveliyatı olmamakla birlikte, umut fikrinin politik, felsefi ve teolojik içerimlerine ilgi duyan benim gibi birinin konu üzerine düşünmesinde bir beis yok.

Elinizdeki kitap, 2014 yılında Virginia Üniversitesi'nde verdiğim Page-Barbour seminerlerinden çıktı. Jenny Geddes başta olmak üzere, Charlottesville'de geçirdiğim süre boyunca beni içtenlikle ağırlayan herkese derinden minnettarım. Ziyaretimi harikulade organize eden ve her anlamda cana yakın ve özenli bir ev sahibi olduğunu gösteren Chad Wellmon'a bilhassa müteşekkirim.

T. E.

1 İyimserliğin Banallığı

Bir durumun iyiye gideceğine inanmak için birçok makul neden olabilir ama sırf siz iyimsersiniz diye bunun böyle olmasını beklemek bunlardan biri değildir. Yani siz Arnavutsunuz diye ya da üç gün boyunca aralıksız yağmur yağdı diye her şeyin yoluna gireceğini düşünmek kadar saçmadır bu. Oysa nasıl ki işlerin memnun edici biçimde çözümleneceğini düşünmek için makul bir gerekçe yoksa, bunun tam tersini düşünmeyi gerektirecek bir neden de yoktur; dolayısıyla iyimserlerin inancı mesnetsizdir. Şu değil de bu sorunun çözüme kavuşacağından emin olmak anlamında pragmatik bir iyimser olmak mümkündür ama profesyonel

veya müzmin iyimser denebilecek kişileri belli konular-
da umutlu kılan neden, genel anlamda kendilerini umutlu
hissetme eğilimidir. Müzmin iyimser, kaybolan hızmasını
bulacak veya on yedinci yüzyıldan kalma bir malikâne miras
alacaktır; zira hayat genel itibariyle o kadar da kötü değildir.
Müzmin iyimser bu açıdan umut konusunda kolaya kaçma
tehlikesiyle karşı karşıyadır. Nitekim iyimserliğin umuttan
çok, bir inanç meselesi olduğu durumlar vardır. Bu tarz bir
iyimserlik, umudun ihtiva ettiği gayret gerektiren sorum-
luluğa değil, işlerin genelde iyiye gitme eğiliminde olduğu
inancına dayanır. Bu iyimserlik tarzına gerek hayatta gerekse
edebiyatta hayli yaygın rastlandığını düşünen Henry James,
“The Art of Fiction”da [Kurmaca Sanatı] şöyle der: “Sığ iyim-
serliğin yol açtığı sapmalara gelince, zemin (özellikle İngiliz
kurmaca edebiyatının zemini) ayakaltında çıtırdayan cam
kırıkları misali bunun örnekleriyle doludur.”

Genel bir bakış açısı olarak iyimserliğin kendi kendine
yeten bir yapısı vardır.² İyimserliğe itiraz etmek zorsa, bunun
nedeni, sinizm veya kolay aldanır olmak gibi, dünyaya karşı
temel bir tutum, yani olguları kendine has görüş açısından
aydınlatan, dolayısıyla olguların kendisi tarafından çürü-
tölmeye karşı dirençli bir tutum olmasıdır. Dünyaya pembe
gözlükle bakma klişesi de buradan gelir; bakışınıza meydan
okuyabilecek her ne varsa bu gözlük sayesinde aynı kanlı canlı
ışığıya bürünecektir. Böylece kişi bir tür manevi astigmatizm-
le hakikati kendi doğal eğilimlerine uyacak biçimde çarpıtır;
böylece söz konusu eğilimler sizin adınıza tüm can alıcı ka-
rarları önceden vermiş olur. Kötümserlik de hemen hemen
aynı manevi çarpıtmayı içerdiğine göre, bu iki haletiruhiye
genelde düşünüldüğünden daha fazla ortak noktaya sahiptir.

2. İyimserliğe felsefi bir itibar atfeden az sayıdaki araştırmacıdan biri de
M.A. Boden'dir, “Optimism”, *Philosophy* 41 (1966): s. 291-303. Boden bu
makalesinde, günümüzde entelektüel açıdan genellikle muteber görülme-
se de, iyimserliğin on sekizinci yüzyılda böyle bir itibara sahip olduğunu hatırlatmaktadır.

Psikolog Erik Erikson “uyumsuz iyimserlik”ten bahseder: Çocuğun, etrafındaki kişilerin arzularını ve bu arzuların kendininkilerle bağdaşmazlığını saptayamadığı için, olanaklı olanın sınırlarını kabullenemediği durumdur bu.³ Erikson’a göre, gerçekliğin uzlaşmazlığını tanımak, egonun oluşumu açısından can alıcı önemdedir ve kronik veya profesyonel iyimserin başarmayı zor bulduğu şey tam da budur.

İyimser, sadece yüksek beklenti veya umutları olan biri olmakla kalmaz. Zira bütün müzmin kasavetine rağmen bir kötümser de belli bir konuda olumlu hisler içine girebilir. Ayrıca olayların genel olarak iyiye doğru seyredeceğini düşünmeyen biri de pekâlâ umut besleyebilir. İyimserse daha ziyade, sırf iyimser olduğu için hayata karşı asi tutum sergileyen biridir. İyimser kişi hoş sonuçlar bekler çünkü onun tarzı budur. Böyle olunca da, kişinin mutlu olmak için bazı nedenleri olması gerektiğini göremez.⁴ O halde, çilli ya da düztaban olmak ne kadar erdemden sayılabilirse, profesyonel iyimserlik de ancak o kadar erdemdir ve onu umuttan farklı kılan da budur. Yani profesyonel iyimserlik kişinin derin bir düşünce mesaisiyle veya disiplinli çalışmayla kazandığı bir eğilim değil, sadece bir mizaç meselesidir. “Saçını daima ortadan ayır” veya “İrlanda cinsi bir av köpeği gördüğünde mutlaka hürmetle şapka çıkar” önermelerinin rasyonel ağırlığı neyse, “hayata hep iyi yanından bak” düsturununki de ancak o kadardır.

Bakış açısına göre yarısı dolu veya boş görünen, bir bu kadar da paçavralaşmış bardak imajı da bu açıdan yol göstericidir. Bu imaj, bir durumun kendisinde kişinin ona vereceği tepkiyi belirleyecek hiçbir şey olmadığı gerçeğini ele verir. Bu imaj alışlagelmiş önyargılarınızı herhangi bir biçimde sorgulamanıza vesile olamaz. Yani imajın kendisinde nesnel anlamda değişime açık hiçbir şey yoktur. Mizaç itibariy-

3. Bkz. Erik Erikson, *Insight and Responsibility* (New York, 1994), s. 118.

4. Bkz. Viktor E. Frankl, *Man's Search for Meaning* (Londra, 2004), s. 140. [*İnsanın Anlam Arayışı*, Çev. Selçuk Budak, Okuyan Us Yay., 2013].

le kaygısız da olsanız, huysuz da olsanız, bardakta görüp göreceğiniz sıvı miktarı aynıdır. Demek ki, kişinin bardak hakkındaki hisleri tamamen keyfidir. Tamamen keyfi bir yargının gerçek bir yargı sayılıp sayılamayacağı da su götürür bir şeydir.

Postmodernizmin epistemolojik açıdan daha bön biçimlerinde inançlar üzerine nasıl tartışılmazsa, bu da öyle tartışma kaldırmaz bir meseledir. Gerçek şu ki, siz dünyayı kendi tarzınızda, ben de kendi tarzımda görürüm ve bu iki bakış açısının birbiriyle tartışmaya girebileceği tarafsız bir zemin yoktur. Zaten böyle bir zemin olsaydı bile söz konusu bakış açıları tarafından farklı yorumlanacağı için, hiçbir surette tarafsız olmazdı. İki bakış açısı da olguları kendi geçerliliğini ispat eder biçimde yorumlayacağından, deneyle çürütülemez. Aynı biçimde, iyimserlik de kötümserlik de birer kadercilik türüdür. Boyunuzun kısa olması konusunda yapabileceğiniz bir şeyin olmaması gibi, iyimser olmanız konusunda da yapabileceğiniz bir şey yoktur. Bir kürek mahkûmu küreğine nasıl zincirlenmişse, siz de neşenize öyle zincirlenmişsinizdir, ki yeterince iç karartıcı bir manzaradır bu. O halde, gerçekten mümkün olan tek şey, tıpkı epistemolojik görecilikte olduğu gibi, iki tarafın birbirinin görüşüne etkide bulunmaya kalkışmadan saygı göstermesidir. Sonuç itibarıyla, nasıl ki ahlaki göreciliğin bir türüne göre arkadaşlarınızı akşam yemeğine davet etmek ile çatı kirişine baş aşağı asıp ceplerini boşaltmak arasında bir karara varmamızı sağlayacak rasyonel bir dayanak yoksa, bu iki bakış açısı arasında bir seçim yapmanızı sağlayacak böyle bir dayanak yoktur. Sahih umudun ise, aksine, gerekçelere dayandırılması gerekir. Umut bu bakımdan aşka benzer, yani teolojik açıdan onun belli bir biçimidir. Umut, onu güvenilir kılan bir durumun özelliklerini ayırt edebilmelidir. Aksi takdirde, yatağınızın altında bir ahtapot olduğuna inanmak gibi mesnetsiz bir iç seziden ibaret kalır. Ayrıca umut, mizaçtan kaynaklanan neşeden farklı olarak, yanılabiliridir.